

Bemutatjuk az IFLÁ-t

Lapunk hasábjain évről évre beszámoltunk a *Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetségének* (International Federation of Library Associations = IFLA) közgyűléseiről, kongresszusairól, így olvasóink bizonyos tájékozódást nyerhettek e nemzetközi szervezet működéséről. A *Budapesten augusztusban sorra kerülő kongresszus* alkalmából hadd mutassuk be kissé behatóbban ezt a szervezetet.

Megalakulása, céljai, tagsága

A nemzetközi könyvtáros szövetség megalakításának gondolata már az első világháború előtt felmerült. A tényleges előkészítés azonban csak a húszas évek közepén kezdődött meg az Amerikai Könyvtár Egyesület (ALA) irányításával. 1927-ben ünnepelte a Brit Könyvtár Egyesület fennállásának félévszázados évfordulóját, s az ez alkalomból *Edinburghba* összehívott nemzetközi konferencia jó alkalmat kínált a nemzetközi szövetség megalapítására. Ebben 15 ország vett részt, és a következő évben *Rómában* az IFLA már meg is tartotta első nemzetközi konferenciáját. Azóta csaknem minden évben összeültek az IFLA tagegyesületeinek képviselői. Mivel a második világháború alatt szüneteltek a konferenciák, a budapesti tanácskozás 38. lesz a sorban. Magyarország az 1935-ben megalakult Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete révén *1938 óta tagja az IFLÁ-nak*, s a tagság az MKLE utódainak (1955-től a Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin köre, majd 1965-től a Magyar Könyvtárosok Egyesülete) részvétele következtében folyamatos.

Az IFLA célkitűzéseit az alapszabály határozza meg, amely az évek során többször módosult ugyan, de a célok lényegében változatlanok maradtak. „A szövetség célja az — mondja az alapszabály —, hogy elősegítse az együttműködést a könyvtárügy és a bibliográfia területén, és különösképpen az, hogy vizsgálatokat végezzen és javaslatokat tegyen a könyvtárak, a könyvtár-egyesületek, a bibliográfusok és más szervezett csoportok nemzetközi kapcsolatainak vonatkozásában.”

Az alapszabály kétféle tagságot tesz lehetővé. *Rendes* tagok a könyvtári egyesületek. Minthogy nincs minden országban könyvtári egyesület, az ilyen országból valamelyik nagy könyvtár, vagy a könyvtárügyet irányító szerv (pl. könyvtári tanács) is lehet rendes tag. A másik kategóriába a *társult tagok* (associate member, lényegében: pártoló tag) tartoznak. Ebbe könyvtárak, könyvtári intézmények, nemzetközi szervezetek léphetnek be. Mindkét kategória tagsága tagdíjat fizet, a rendes tagoknak a közgyűlésen szavazati joguk van, a társult tagoknak nincs, de küldöttet delegálhatnak a közgyűlésre. A társult tagok tehát lényegében anyagilag támogatják az IFLÁ-t, és részt vesznek a szakmai munkában.

Az IFLÁ-nak jelenleg 53 országból 84 rendes tagja van, ezenkívül 6 nemzetközi könyvtáros egyesület (pl. a Műszaki Egyetemek Könyvtárainak Nemzetközi Szövetsége, a Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége, a Mezőgazdasági Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége) is rendes tag. A társult tagok száma 262, közöttük 10 nemzetközi tag van, a többi 49 országból rekrutálódik. Csak érdekességképpen jegyezzük meg, hogy pl. Anglia egy rendes és 34 társult taggal, Belgium 4 rendes és 7 társult taggal, az NDK 1 rendes és 3 társult taggal, az NSZK 5 rendes és 22 társult taggal vesz részt az IFLA szervezetében. Hazánk egy rendes taggal képviselteti magát.

Vezetés, szervezetek

Az IFLA legfelsőbb vezető szerve a *tanács* (General Council), amelyben minden tag egy-egy küldötte vesz részt, de szavazati joguk csak a rendes tagok küldötteinek van. A tanács évente egyszer, a kongresszusok alkalmával tartja ülését. Feladata: a végrehajtó bizottság tagjainak megválasztása, tiszteletbeli címek (elnök, alelnök, tag) adományozása, a rendes tagok felvétele, az IFLA-szervek jelentéseinek, javaslatainak megvitatása és jóváhagyása (vagy elvetése), döntés e szervek vezetőinek személyéről a javaslatok alapján.

A tanács által megválasztott operatív vezető testület a *végrehajtó bizottság*. Tagjai: az elnök, a hat alelnök, a pénztáros és helyettese, a főtitkár, valamint a díszelnök, a díszalelnökök és a dísztagok, továbbá az IFLA kiadványainak főszerkesztője. Jelenleg 17 tagja van a végrehajtó bizottságnak, azonban csak az elnöknek és az alelnököknek van szavazati joguk. A jelenlegi elnök *H. Liebaers*, a brüsszeli nemzeti könyvtár igazgatója, az első alelnökhelyettes *M. I. Rudomino*, a moszkvai Idegennyelvű Könyvtár igazgatója, a további alelnökök: *E. Allerslev Jensen* (Dánia), *J. Wieder* (NSZK), *R. Málek* (Csehszlovákia), *P. Havard-Williams* (Kanada) és *R. Vosper* (USA). A szocialista országokat tehát két alelnök képviseli a végrehajtó bizottságban, *R. Málek* mandátuma azonban az idén lejár.

Az IFLA szélesebb körű vezető testülete a *tanácskozó bizottság*, amely a végrehajtó bizottság tagjait, továbbá valamennyi szekció és bizottság vezetőit (elnök és titkár) foglalja magában. Jelenleg csaknem 70 főből áll. A tanácskozó bizottság ugyancsak az évente megrendezett kongresszusok alkalmával ül össze, a kongresszus folyamán rendszerint kétszer. Megvitatja a végrehajtó bizottság és az IFLA egyéb szervei által a tanács elé terjesztendő jelentéseket, javaslatokat.

Az érdemleges szakmai tevékenység a szekciókban és a bizottságokban folyik. A szekciók a könyvtártípusok, a bizottságok pedig a könyvtári munka fajtái szerint alakultak meg az évek során. Az IFLA megalakulásakor mindössze 6 bizottságot hoztak létre, jelenleg ennek többszöröse működik többé-kevésbé folyamatosan és eredményesen. Jó néhány szekciónak alszekciói is vannak, és akad néhány, esetenként szervezett bizottság is bizonyos alkalmi feladatok elvégzésére; egy részüket munkabizottságnak nevezik.

A szekciók és alszekciók:

a nemzeti és az egyetemi könyvtárak szekciója, ezen belül az egyetemi könyvtárak alszekciója;

a közművelődési könyvtárak szekciója, ez a nagyvárosi könyvtárak nemzetközi egyesülete (INTAMEL) alszekciót, a gyermekkönyvtári alszekciót és a kórházi betegkönyvtári alszekciót foglalja magában;

a szakkönyvtári szekció a csillagvizsgáló intézeti könyvtárak, a földrajzi és térkép-könyvtárak s végül a társadalomtudományi könyvtárak alszekciójával;

a múzeumi és színházi könyvtárak szekciója, a parlamenti és hivatali könyvtárak szekciója, az utóbbiban a hivatali könyvtárak alszekciójával.

Bizottságok:

katalógizálási bizottság; a központi katalógusok és a nemzetközi kölcsönzés bizottsága; nemzetközi kiadványcsere bizottság; a hivatalos kiadványok bizottsága; a folyóiratok és sorozati kiadványok bizottsága; statisztikai és szabványosítási bizottság; a ritka és értékes könyvek, dokumentumok bizottsága; könyvtárosképzési bizottság; könyvtárépítési bizottság; gépesítési bizottság; bibliográfiai bizottság; könyvtárelméleti és kutatási bizottság.

A munkabizottságok közül a végrehajtó bizottság közvetlen irányítása alá tartozik a programbizottság, amely az IFLA távlati munkatervén dolgozik, valamint a kiadványi bizottság, amely a kiadványokat szerkeszti. Ezenkívül van a FID összekötő bizottság; a fejlődő országok munkabizottsága, az UNISIST-munkabizottság, a katalógizálási bizottság állandó munkabizottsága és a nemzetközi könyv- és könyvtárelméleti bizottsága.

Ez az összesen 32 szerv szinte áttekinthetetlen szövevényt alkot, és a programbizottság egyik feladata éppen az, hogy olyan IFLA-struktúrát dolgozzon ki, amely a végrehajtó bizottság számára lehetővé teszi a szervezet áttekintését és megfelelő irányítását.

A szocialista országoknak a szekciók és bizottságok munkájában való részvétele egyébként az utolsó tíz évben lényegesen kiszélesedett. A szekciók és állandó bizottságok vezetői között 12 könyvtáros képviseli a szocialista országokat. Hárman elnöki tisztséget töltenek be: dr. Gombocz István (nemzetközi kiadványcsere bizottság), dr. G. Pomassl (bibliográfiai bizottság) és O. Sz. Csubarjan (könyvtárelméleti és kutatási bizottság).

A Sevensma-díj

Az IFLA első és eddig leghosszabb ideig szolgáló titkára T. P. Sevensma leideni könyvtáros volt (1929—1958). E 30 év alatt fejlődött az IFLA valóban nemzetközi szervezetté és vált az UNESCO által támogatott kulturális szervvé. Nevét a végrehajtó bizottság a Sevensma-díj alapításával örökítette meg. A díjra 40 évesnél fiatalabb könyvtárosok pályázhatnak 10—15 000 szóból álló publikálatlan tanulmánnyal, amelynek témáját a tanács határozza meg a végrehajtó bizottság javaslatára. A díjat, ami 1500 svájci frank, háromévenként ítélik oda. Minthogy a legutóbbi pályadíjat 1971-ben osztották ki, a budapesti kongresszuson kerül sor az újabb Sevensma-díj témájának meghatározására.

Az IFLA kiadványai

Az IFLA keretei között folyó munka egy része saját kiadványokban, más része pedig a nemzetközi könyvtári szakajtóban kap nyilvánosságot. Az IFLA-nak négy periodikája van, a legfontosabb közöttük az évkönyvszerűen megjelenő Proceedings of the General Council, amely 1969-től *IFLA Annual* címmel jelenik meg. Ez a kiadvány az évente megrendezett közgyűlések (kongresszusok) anyagán kívül tartalmazza a tagegyesületek által beküldött, rendszerint egy-egy évet felölelő beszámolókat is.

Számunkra ez azért különösen fontos, mert ily módon a magyar könyvtárügy fejlődése és fontosabb eseményei, eredményei a legszélesebb körű nemzetközi könyvtáros társadalomban válnak ismertté.

Az IFLA egyes szervei által készített fontosabb tanulmányok a *Libri* c. folyóiratban jelennek meg, amely külön részt szentel az IFLA közleményeinek. Ezeket a közleményeket különlenyomatként, IFLA Communications címmel kapják meg a tag-egyesületek.

A harmadik — és az utolsó években egyre színvonalasabb (és terjedelmesebb) — kiadvány az *IFLA News*, amelyet a főtítkárság ad ki negyedévenként angol, francia és spanyol nyelven. Néhány éve a moszkvai Idegennyelvű Könyvtár oroszra, az NDK Könyvtár Egyesülete pedig németre is lefordítja és terjeszti a szocialista országokban. Ez a kiadvány folyamatosan foglalkozik az IFLA tevékenységével, s nagy szerepet játszik a kongresszusok előkészítésében is.

A szakkönyvtári szekció negyedévenként szerény sokszorosított folyóiratot ad ki *Inspel* címmel.

Az elmúlt évtizedben az említett periodikákon kívül sok egyedi kiadvány is megjelent. Néhány fontosabb: a könyvtárak nemzetközi telex cím- és kódjegyzéke; a katalogizálási bizottság több kiadványa a katalogizálás szabályaira vonatkozó ajánlásokkal; a könyvtári statisztikára vonatkozó ajánlások; a könyvtári raktározásról szóló kiadvány, a gyermekkönyvtárak munkájáról szóló kiadvány, ajánló könyvjegyzék a betegkönyvtárak számára stb.

A kiadványok egy része az UNESCO megbízásából és támogatásával készült; az IFLA szakmai tevékenységében egyébként is nagymértékben támaszkodik az UNESCO programjára, szívesen tesz eleget UNESCO megbízásoknak.

Az IFLA kongresszusai

Az IFLA „hagyományosan” augusztus utolsó hetében tartja kongresszusait — az utolsó tíz évben rohamosan növekvő érdeklődés mellett. A létszámban minden év újabb „rekordot” hoz. Amikor 1964-ben Rómában a résztvevők száma jóval meghaladta a 300-at, ezt a hely varázsának könyvelték el; azóta kiderült, hogy a tudományos életben jól ismert „kongresszus-láz” a könyvtáros szakmára is áterjedt. A tavalyi kongresszuson több mint 700-an vettek részt.

A kongresszusoknak azonban nemcsak létszámuk, hanem időtartamuk is növekedésnek indult. Az eleinte 2—3 napos szakmai tanácskozásból egy hétnél is tovább tartó, többféle ülést és szakmai-társadalmi programot magában foglaló ülészek lett. A végrehajtó bizottság és a tanácskozó bizottság az utóbbi években már az előző hét végén tartja első üléseit, sőt néhány egyéb bizottság is. Hétfőn plenáris ülés van, ekkor hangzanak el a vezetőség beszámolóit, valamint a kongresszus fő témájához kapcsolódó előadások. (Idén a fő téma címe: „*Olvasás a változó világban.*”) Kedden, szerdán, csütörtökön szekció- és bizottsági ülések (az utóbbi években az egyik nap felét ugyancsak a fő témának szentelik plenáris ülés keretében), pénteken kirándulás, szombaton a záró plenáris ülés, amelyen szervezeti kérdésekkel és javaslatok megvitatásával foglalkoznak. Szombaton még a végrehajtó bizottság és a tanácskozó bizottság is ülésezik. Így a kongresszusok hovatovább tíz napig tartanak. A napi ülések befejezése után (általában du. 4—5 óra között ér véget a szakmai munka) könyvtárlátogatások és társadalmi programok következnek.

Általános tapasztalat, hogy ez a nem túl rövid idő is kevés, a napirendre tűzött kérdések beható megtárgyalására nem elég. És ez természetes is, ha meggondoljuk, milyen sok szerv között oszlik meg a rendelkezésre álló néhány nap. Egy-egy szekcióra, bizottságra csak néhány óra jut. Ugyancsak kialakult hagyomány szerint egy-egy ülés időtartama másfél óra. A szekciók és bizottságok többsége 2, esetleg 3 ülést tart, ez azt jelenti, hogy 3 — 4 és fél óra áll rendelkezésükre. Egy plenáris ülészek általában kétszer másfél óra. A jövőben kidolgozandó új struktúra ezen is segíteni kíván majd.

Úgy tűnik, hogy az IFLA az utóbbi 10—15 évben túlnőtte önmagát. Számos szervezeti és még több tartalmi problémával küzd és anyagi eszközei is elégtelenek már. Mindez napirendre tűzi a gyökeres reform szükségességét, amit a vezetőség is felismert. Nagy azonban a „tehetetlenségi nyomaték”. Egy elég nagyra nőtt nemzetközi szervezet munkájának megreformálása — mégpedig úgy, hogy azzal tagjainak többsége egyetértsen — nem megy könnyen. A budapesti kongresszuson minden bizonnyal történnék majd lépések e tekintetben is.

dr. Székely Sándor

a Magyar Könyvtárosok Egyesületének titkára